

Akácok akkor lehettek még erre, amikor a Majoros, azaz a Major utca ősállapotában majorok sorakoztak egymás mellett. A nosztalgizációt azért meg lehet próbálni, nótázás nélkül is akár.

Sebestyén elhatározta, hogy háromnegyed évszázados élete kalandjait most már végleg leszűkíti a hajdani Majoros-Major utcára. Sokan mondják, hogy a legnagyobb kaland otthon maradni, abban a városban (helységben), ahol megszületettél. Ha még az utca (név) is azonos volna (meg a ház), talán a Guinness is megpályázhatná mint világcsúcstartó, versenyre kelve naponta csésze rumokat fogyasztó dél-amerikai indiánokkal. De hát ez a feltételezés többszörös helyesbítésre szorul, mindenekelett azért, mert Mikes Kelemen a kolozsvári (jezsuiták iskolájabeli) diákoskodása, illetve Rákóczi fejedelem és Rodostó jogán éppen itt, az egykori majorok helyén kapott (rövid) utcát, az első világháború idején – szóval bármilyen nagy múltra is nézzen Sebestyén vissza, eleve nem lehet a Major(os) utca szülőtte. No meg csak anyai nagyanyja, nagyapja és (állítólag) nagyapai dédanyja lakott itt, már a 20. század legelején; ő az első szülői házat (nem számítva annak Mátyás Mátyás – nem a király – szanatóriumát) a Király utcában tarthatja számon, ami ugye egy fejedelemnél, és főként fejedelmi titkárnál is többet mond. Írt valamikor erről, Király utcai királyságom címmel (épp a Mentor kiadta könyvben volt olvasható). No és a Donát úti tömbházlakásuk rövid intermezzója idején olyat is leírt, hogy Örökségem, az iskola (a Szárny és gyökér kötet számára Cseh Gusztáv karcolta rézbe Sebestyén emlékezését) – ez meg a Farkas utcához, Kolozsvár bizonyára leghíresebb utcájához kapcsolódik.

Farkas utca: lehet, szebben hangzana, mindenesetre historikusabban, ha újra itt horgonyozna le, nosztalgizálni nyilván a legjobban a gyermekkorból lehet. Az Erdély fővárosa cím és rang itt igazolható adatszerűen, akár a Mátyás király rendeletére építeni kezdett, majd Bethlen Gábor által a reformátusoknak ajándékozott gótikus templomra utalna (ahol Sebestyén konfirmált, fiait és unokáit pedig keresztelték), akár Apáczai Csere Jánosra és az ősi ref. kollégiumra, az utca másik végén a piaristák főgimnáziumára, az Erdélyi Múzeum-Egyesület levéltárára vagy az egyetem központi épületére gondol, nem hagyva ki a felsorolásból a Teleki-házat, melyben Erdély gubernátora is lakott, s még kevésbé a Kolozsvári testvérek Szent György-szobrát. Itt sétált és magyarázott a „vendégeknek”, Illyés Gyulának, Márainak Cs. Szabó László a múlt század negyvenes éveinek legelején. (Sebestyén jó néhányszor követte az esszé mesterét az ilyes kalauzolásokban, persze kisebb hírességeket igyekezve meggyőzni a Platea Luporum egyedülálló nagyságáról.)

Volna még egy, Kolozsvár-szélinek már nem mondható, külsejére továbbra is szerény, a Lázár névhez méltó utca, amely „kinötte” a Hóstátot: egyik oldalán meglehetősen ócska blokkokkal rendbontó, a másikon többnyire régi földszintes házakkal hajdani önmagát képviselő, mára forgalmassá lett átvezető út, ahol Sebestyén újabban szívesen elidőz. Könyvet ír ezekből az emlékeiből. A Székely család lakott itt, a 30-as szám alatt, és minthogy a híressé vált költőfiú hagyatékát a testvérek megőrizték, és a teljes örökséget ingatlanostul az EMKÉ-re hagyták, az udvarra néző falon a Szabédi Emlékház táblája olvasható, bent pedig egyre több írói hagyaték, a Balogh Edgárétól és Nagy Istvánétól, Méliuszétól a Domokos Géza irataiig. Egyfajta irodalmi Kolozsvár képe volna innen kibontható, mindenféle vitával, kezdetekkel és végekkel, sok-sok könyvvel, fényképpel a régi városról, a Korunkról, a Bolyairól, az Utunkról, a Kriterionról.

Sebestyén azonban változatlanul ragaszkodik Mikes Kelemenhez – még akkor is, ha tudomásul kell vennie, hogy az új városi (utca)névadók „átszabták”, jó (rossz) szabó módjára, a rodostói levélírókat megfosztották sok évtizedes tulajdonától; át kellett engednie helyét a román szabómestereknek (Croitorilor). Voltak persze korábbi átkeresztelések, köztük olyan is, amelyet csak egy helynévi adattárban fedez fel (Papiu Ilarian – 1923-ból), valamint a többször előhúzott Tudor Vladimirescu, akit Mikes Kelemennel cserélgettek, de 1964-ig Mikesnek még sikerült győznie. Akkor jöttek a szabók, föltehetőleg az utcavégi, a „lángot” őrző készruhagyárnak (Flacăra) köszönhető az invenciózus elnevezés. Ám nem a névcsera a legérdekesebb, hiszen jóval beszédesebb a Sebestyén tudatában Deák Ferenc meg Dr. Petru Groza nevének élő Közép, Belső-Közép, Regina Maria, Molotov és Bulevardul Eroilor (a Hősök útja) sorozat vagy a másik, a Főtértől a vasútállomásig vezető útszakasz, ahol a történelem összehozta (a Nagy és a Híd után) Ferenc Józsefet, Wesselényit, Horeát, Horthy Miklóst és Regele Ferdinandot. Ehhez képest a Mikes (Major) utcai lakóknak kevesebbet kellett elsajátítaniuk a históriából.

Vagy mégsem? Erre próbálja megadni Sebestyén a választ. Mert úgy véli, a hűség és hűtlenség fogalma ott, ahol ő végül is a legjáratosabb, igazán jellemző kolozsvári példákban közelíthető meg. A Mikes Kelemen (Croitorilor) utca közepéről, a – gondolja, reméli – híressé váló Kapuból, a több mint százéves Reményik Sándor apja építette házból indulva, a Széchenyi (Mihai Viteazul) tér felé vagy ellenkező irányba, hogy a Nagy-Szamos (Iaşilor), a régi zsidókórház felé vegye útját, élőkkel és holtakkal van folyamatosan találkozása. Persze, ki sem kell lépnie a Kapun, hogy az így kitágult, mi több, egyre színesedő populáción elmélkedjék. A valamikori családi ház földszintjét most egyedül lakja, miután felesége elhagyta a Házsongárdért (és ott végképp összebékült Sebestyén őseivel); fiaik és unokáik már budapesti lakosok, szerencsére változatlanul itthon érzik magukat, ha idejük ezt megengedi. Egyébként a még óvodás, azóta egy pesti, amerikai futballt játszó felnőttcsapatba is beérett Bálint unokától származik a mondás: autójukból kiszállva egyszer, belépve a Kapun, kijelentette, hogy ez itt Kolozsvár.

Sebestyén is így érzi. Barátai közül többen, nemrég a magyar főváros egyik jeles irodalomtörténésze nyilatkozott valami hasonló; szívesen csatlakoztatná hozzá azokat, akik néhány éjszakát a Fehér kakas, a Nagy Albert festménye alatti ágyban töltötték a könyvtár-szobában, a jó lírájú és jó ború Takáts Gyulától Petri Györgyig és a baráti viták olyan aktív szereplőit, mint az avantgárd hitű Bori Imre és a volt Kosztolányi-kutató Kiss Ferenc. Apokrif kerekasztalán (amely A mennyei kapu cím alatt állt össze kötetté) sokan-sokan vettek már részt, korábbi látogatásaikra emlékezve; jöttek Angliából költők, rádiósok, Németországból ugyancsak szakmabeliek, számolatlanul a nyugati határ (mármint Biharpuspöki) túloldaláról és csak innen, Erdélyből, a városból, Kolozsvár közeli múltjához tartozók, Bretter Gyuritól Panek Zoltánig, Bálint Tibortól Lászlóffy Aladárig. Egy-egy (sok) Mikes Kelemen utca 15-ben megélt nap, régebben preferansz-partikkal, máskor alkalmi vacsorákkal, esetleg kézirat-megbeszéléssel... Árnyalakok? Nem, nem, ők az élők. Ők is élők. Mint ahogy élők az iskoláikat tanári (netán igazgatói), tanítói minőségben évtizedekkel ezelőtt elhagyók; ha csak a Kapun belül készítené el Sebestyén a családi leltárt, kezdetné az evangélikus elemi iskolával (ahol éppen Cs. Szabó is tanult), az 1922-ben még működött polgári iskolával, a már említett Református Kollégiummal, a Református Leánygimnáziummal, a szintén szóba került Állami Gyakorló Főgimnáziummal és a hasonlóképpen Farkas utcai Tanítóképzővel – ez változott vissza líceummá, a Báthorivá; és amit a maga kisebb családján belül élt meg Sebestyén, a búzai, kerelőszentpáli, tordaszentlászlói iskolai hírek után naponta hallhatta feleségétől, hogy mi történik a Traian Vuiában. Mert oda is került magyar diák és magyar tanár, akár román irodalmat tanítani. A

Kapun kilépve pedig, a bevásárolni indult szomszédokkal, a Brassai volt igazgatójával találkozott, beszélgetett még a közelmúltban is. Vagyis: megírható akár innen a kolozsvári iskolatörténet 20. százada. És még eszébe jut: kertjük végéből rá lehetett látni arra az épületre – bejárata a Nagy-Szamos utcából nyílt –, ahol egykor a Zsidó Gimnázium diákjai tanultak. Majd a tervező intézeti, államminisztériumi, görögkeleti tulajdonúnak bizonyult bérlemény tisztázódásáig ide költöztették a Korunkat. Az újabb kiköltöztetésig Sebestyénnek csak át kellett volna ugrania a kőkerítésen, hogy pillanatok alatt bejusson főszerkesztői szobájába. Aztán következett az elegánsabb Rákóczi út – a Mikes 15-ből nézve nagyobb ugrás –, Kós Károly, Szentimrei, Balogh Edgár (volt) háza közelébe. De: távolodva az ortodoxiától.

Apropó, zsidó diákok. A gyermekkori emlékekben élesen rajzolódik ki furcsa, fekete kaftános, kalapos, óriás-szakállú emberek és pajeszes fiatalok csapata. Különösen, ha szombatra esett a már (még) egyedül élő nagyanyja meglátogatása az (1922-ben épült) ortodox zsinagóga melletti emeletes házban, nem lehetett nem tudomásul venni: velük van tele a Mikes Kelemen utca. Velük vagy hát túlélő utódaikkal kerülgettek egymást Sebestyénék New York szívében, a Fifth Avenue-t keresztező 47. utcában, a gyémántkereskedés központjában. (A kíváncsiság vitte oda Sebestyént és feleségét, nem gyémántok beszerzése.) Akik ma látogatják a Babeş–Bolyai judaisztikai tanszékének és az európai tanulmányoknak teret biztosító, belül átalakított kolozsvári régi zsinagóga épületét, egyetemisták és tanáraik, külsőleg semmit nem árulnak el abból a kaftános világból – lehet, nincs is már közülük hozzá. (A gyémántokhoz sincs?) A Kaputól balra a második telken – ma is így mondják a kolozsváriak – a Zsidó kórház bonyolít le nagy gyalogos és autós forgalmat. Az 1927-es építkezésről (és az 1931-es megnyitásról) Sebestyénnek nem lehetnek emlékei, az újabb szárnyak felhúzásáról viszont már igen. Sajnos sokszor kellett oda átmennie a belgyógyászatra; a nem hárítható szomorú pillanatok, napok múltán mostanában főleg arra figyel föl, hányféle nyelven beszélnek a jövő-menő orvostanhallgató fiúk és lányok. Bőrszínük ugyancsak több világrész találkozásáról ad hírt a hajdanában konzervatívnak mondott Kolozsvár szívében. Végigmenve a Mikes utcán, mindkét irányban, ránézve a két ház sor kevésbé feltűnő épületein, múlt és jelen szinte ugyanúgy keveredik, különösen a Sebestyén agyában. Mert a régebben lezajlott tragédiákról nem tudhatnak az újabban ide költözöttek. Nem tudnak a vegytisztító Finzler-cég udvarán történelekről, családon belüli gyilkosságról-öngyilkosságról, sem a stráfszekeres, később emyőjavító, elmagányosodott idős román asszony önkéntes haláláról, vagy a szembeni ház szűcsmesterének, a román feleség mellett magyar anyanyelvét már alig használó férfi stupid tüzesetéről, megégéséről személyautója mentése közben. A holokausztot gyermekként túlélte Herz Sanyi fogorvosra – ő Szíves Sándor néven lett Forrás-szerző – már csak néhány barátja emlékezik. Sebestyén kapott tőle levelet Izraelből, a kapcsolat azonban megszakadt. Az erdélyi irodalomtörténet talán még számon tartja a Mikes utca másik, egykor jelentősnek tudott íróját, a szintén orvosnak tanult Szilágyi Andrást, az Új pásztor jogán (Párizsban adták ki először, 1930-ban) – Gaál Gábor új idők jelét látta ebben a kisregényben. Szilágyi András a dachau koncentrációs táborból szabadult, kevés ideig utána újra orvosként is működött (Sebestyén meglepődve olvassa az Irodalmi Lexikonban, hogy Kalotaszentkirályon is, tehát a malmuk közelében volt körorvos), majd az Utunk belső munkatársaként rossz riportokat írt. (Idősebb-fiatalabb, már befutott író társak nem vették jó néven, ha valaki – mondjuk 1959-ben – ezeket a riportokat érdemük szerint minősítette. Sebestyén ezt igazán tudja, annál meglepőbb volt, hogy éppen tőle kérnek nekrológot Sz. A.-ról, igaz, 1984-ben.) Az idők változását valószínűleg földrajzilag lehetne a legjobban érzékeltetni. Ehhez persze sorra kellene járnai a házakat, az idősebbeket megfaggatni, mit tudnak a régi, netán még valahol élő Mikes utcai lakókról, merre távoztak, hol vannak a gyerekeik szerte Magyarországon, Izraelben, Németországban, Angliában és óceánok túl. Kis magánházak üzlethelyiséggé alakításáról ugyanígy lehetne beszédes példákat mondani. Ahol Sebestyén gyakran járt, a 25. szám alatt, gyermekkori barátainál, a frontra néző szobákat pizzás vendéglővé változtatták, ám a San Remo tartósan nem vert gyökeret. (Sebestyén azonban nem felejt, hogy negyedik unokájának a keresztelése után ott ünnepeltek a családdal, és a 90. évét már betöltött lelkes, nagyon tisztelt családi barát kedvéért a beteg feleség, a nagymama is átjött – nehezen ugyan, de hagyta magát rábeszélni, hogy autóval áthozták; talán ez volt az utolsó ilyen kolozsvári vendéglői együttléte a családnak.) Ahogy belvárosszerzte, a Mikes Kelemen utca is felmutatja a gazdasági válság lenyomatát. Elhagyott, ma szeméttárolóként létező pékség-udvar és a kenyeres bolt, új bérlőre reménytelenül váró cukrászda meg „Second hand”, botrányosan lerobbant vegytisztító műhely – kitarító koporsóárus viszont a kórházi bejárattal szemben. Mellette az utca legmagasabb, legmodernebbnek látszó, üvegfalú új épülete, a virágzás hírnöke; mondják, egész Európára kiterjedő ír (?) biztosító talált benne otthont. Sebestyén állítja: az igazán nem hosszú Mikes Kelemen (Croitorilor) utcát Kolozsvárt, 2012-ben senki nem tudja überelni.

Pontosítás, a Kapun belül

Annyira belefeledkezett utcája leírásába Sebestyén (noha olyanokról nem szólt, mint a velük szemben lakó, új-kolozsvári autókereskedő – legális-illegális? – üzlete, amiből csak a járda mellett parkoló, külföldről behozott, vásárlóra váró járgányok láthatók), hogy már-már kihagyta a házuk emeletén alakuló új élet jelzését. Budapestre költözött testvére szerencsére megbízható társtulajdonost talált (Sebestyén felől nézve) a Kriza János Néprajzi Társaságban. A forgalom persze erősen meghaladja a régtől megszokott, családi méreteket, az egész Erdélyből érkező fiatalok azonban valóban életet hoznak a Kapun belül. És a fenti szobákat megosztva, még az európai hír felé elindult magyar színház is hallat magáról itt, a Mikes Kelemen 15-ben – igaz, a dokumentáris tár a múlt felé nyit. De hát éppen ez az a bizonyos kolozsvári egyensúly. A biztosítokon túli biztosíték.

Kategória: vers, próza

Denumire autor: Kántor Lajos

Látó Szépirodalmi Folyóirat